

"Ve ihtiyâcâtın kesreti sebebiyle, çok çeşit çeşit hissiyat peydâ olmuştur." cümlesini izah eder misiniz?

"İnsanın cihazat cihetiyle zenginliği şu sırdandır ki: Akıl ve fikir sebebiyle, insanın hasseleri, duyguları fazla inkişaf ve inbisat peydâ etmiştir. Ve ihtiyâcâtın kesreti sebebiyle, çok çeşit çeşit hissiyat peydâ olmuştur. Ve hassasiyeti çok tenevvü etmiş ve fıtratın câmiyeti sebebiyle pek çok makasıda müteveccih arzulara medar olmuş; ve pek çok vazife-i fitriyesi bulunduğu sebebiyle, âlât ve cihâzâtı ziyade inbisat peydâ etmiştir. Ve ibâdâtın bütün envâına müstaid bir fıtratta yaratıldığı için, bütün kemâlâtın tohumlarına câmi bir istidat verilmiştir."(1)

İhtiyaç ile hissiyat arasında bir illiyet bağı bulunuyor. Bazen hisler ihtiyaca dönüşür, açlık hissiyatının rızık ihtiyacına dönüşmesi gibi. Bazen de ihtiyaçlar insanda yeni duygu ve hissiyatlar oluşturur.

İhtiyaçların insanda yeni duygu ve hissiyatlar oluşturması fitri bir durumdur. Yani Allah bu ikisi arasındaki illiyet bağı yaratılışta eşitlemiştir. Yani Allah insanın hissiyatı kadar ihtiyaç, ihtiyacı kadar hissiyat yaratmıştır.

Yukarıda izah edildiği gibi, kâinat ile insan arasında mütekabiliyet ve illiyet esası bulunuyor. Âdeta kâinat insanın mücessem bir yansıması ya da yaratılışına konulan duygu ve ihtiyaçların tedarik edildiği bir sofraya gibidir.

(1) bk. [Sözler, Yirmi Üçüncü Söz, İkinci Mebhas.](#)